

“Safa-yı kalb ve tezkiye-i nefisten sonra ve ruhun terakkiyatından ve aklın tekemmülünden sonra...” Kur’an’ın hakikatlerine muhatap olabilmek için bahsedilen dört esası açar mısınız?

Bediüzzaman, Kur'an'ın gaybî haberlerini nazara verirken, insanların belli bir tekâmülden sonra o gerçeklere muhatap olabilmelerine dikkat çeker. **Bu dört esas:**

- 1. Safa-yı kalb,**
- 2. Tezkiye-i nefis,**
- 3. Ruhun terakkiyatı,**
- 4. Aklın tekemmülüdür.**

Yani, insan kalbini safileştirip parlak bir ayna haline getirirse, nefisini şehvani ve dünyevi alâkalardan arındırsa, ruhunu âli ve yüce bir hale getirirse, ayrıca aklını olgunlaştırırsa, Kur'anın haber verdiği gerçeklere muhatap olabilecek ve o gerçekleri gerçekte olduğu gibi görebilecektir.

Öyle anlaşılıyor ki, gerçeklere muhatap olmanın yolu belli bir seyr-i sülûku gerektirmektedir. Böyle bir seyr-i sülûku fiilen yaşamış olan İmam-ı Gazzalî, bu konuda güzel değerlendirmelerde bulunur. Şöyle ki:

Gazzalî'ye göre kalp, bütün eşyanın hakikatlerinin kendisinde tecelli etmesine kabiliyetlidir.(1)

Bu nedenledir ki kalp, bir havuza benzer. Bir havuzu, ya yukarıdan akan dereler besler veya bizzat kendi dibinden su kaynar. Bu ikincisi daha devamlıdır, suyu daha iyidir. İnsanın beş duyusu, kalp havuzuna akan dereler gibidir. Uzlet ile gözü hariçten çekip, bu dereleri kapamak, kalbin derinliklerine dalıp onu temizlemek, perde tabakalarını kaldırıp atmamak sûretiyle kalbin bizzat içinden hikmet pınarları akıtarak kalbi doldurmak da mümkündür.(2)

“İçi boş kalpden nasıl ilim nebean eder?” şeklinde bir soru hatıra gelebilir. Gazzalî, bu soruya şu cevabı verir:

“Eşyanın hakikatleri Levh-i Mahfuzda ve mukarreb meleklerin kalblerinde yazılıdır. Mühendisin, bir inşaatı önceden hazırladığı plana göre yapması gibi, gökleri ve yeri yoktan vareden Allah da âlem nüshasını evvelinden sonuna kadar Levh-i Mahfuzda yazmıştır... Bazan Güneşin zâtına, bazan da suda

---

tecelli eden sûretine bakmakla Güneşin sûreti gözde meydana geldiği gibi, Levh-i Mahfuz'dan âlemin hakîkati ve sûreti kalpte hâsıl olur. Kendisi ile Levh-i Mahfuz arasındaki perde kalktığı zaman, oradaki eşyayı görür ve oradan kendisine ilim nebean eder.”(3)

Levh-i Mahfuzda her şeyin yazılması, bir hafızın hafızasında bütün Kur'an'ın yazılması gibidir. Bu yönüyle Levh-i Mahfuz, ilâhi ilmin bir tecelligâhı olmuştur. İlm-i İlâhiye ayna olan Levh-i Mahfuz kalp aynası mukabil geldiğinde, oradakiler kalp aynasına yansır. Ancak, iki ayna arasında perde olduğunda görüntü olmaması gibi, **Levh-i Mahfuzdaki hakikatlerin kalbe yansımaya da şu beş engel olur:**

- 1. Çocukluk gibi zâti bir noksanlık.**
- 2. Günahlar sebebiyle kalp aynasının şeffaflığını kaybetmesi.**
- 3. Kalbin (geçim derdi, şehvet gibi) başka şeylere yönelmesi.**
- 4. Arada (taklit gibi) bir perdenin bulunması.**
- 5. Matlubun ne şekilde elde edileceğini bilmemek.(4)**

Bu beş engel sebebiyle pek çok insan, kalbî bir marifete erişemez, duyular ve akıl yoluyla elde ettiği bilgilerle yetinmek zorunda kalır. Enbiya ve evliyanın ilmi, kalbin Levh-i Mahfuzdaki hakikatlere muhatap olması şeklindedir. Peygamberlere vahyin iniş mahalli kalptir. Allah'ın veli kullarının mazhar oldukları pek çok feyiz ve keşiflerin, ilham ve müşahedelerin mahalli, yine kalptir.

Fakat şunu da unutmamalıdır ki, güzel bir manzaraya karşı tutulan ayna düz bir ayna değilse, o manzarayı gerçekte olduğu gibi yansıtamaz. Onun gibi, eğri kalplerde doğru hakikatlerin yansımaya mümkün değildir. Ayrıca, ayna düz, şeffaf olsa bile, eğer renkli ise, yansıttığı manzarayı da, gerçek rengiyle değil, kendi rengiyle yansıtabilir.

İşte, kalplerin gerek gaybdan, gerek şehadet âleminde birtakım hakikatlere muhatap olması da böyledir. Ancak enbiyanın kalpleri, gerçeği, gerçekte olduğu gibi yansıtmıştır. Evliyaullah'ın ekserisi, hakikatler âlemini kendi aynalarının rengine göre görmüşlerdir.

Dipnotlar:

(1) Gazzalî, İhya, "Acâibu'l-kalb" bölümü, III, 18.

(2) age. III, 19.

(3) Gazzalî, İhya, III, 19-20.

(4) age., III, 12-13.